

Humanitats, divinitats

“Esperant el retorn de la carrera de filosofia i lletres com a panacea particular de filòlegs analfabets, historiadors il·letrats, psicòlegs subignorants i altres exemples de desgràcia, la proposta que faig és deixar de parlar d’humanitats, terme ambigu i perillós, com s’ha vist a San Millan de la Cogolla, i tornar a la bona i vella cultura general.”

Això va ser pel temps que el jove Roderic Borja estudiava ambdós drets, canònic i civil, a la Universitat de Bolonya, és a dir pels voltants del 1450. Si no recorde malament, va ser llavors, i especialment allà, quan estudiants i professors van començar a parlar de les diferents classes de lletres precisament com a lletres diferents. A Bolonya convivien tres estaments o repúbliques urbanes principals, la dels universitaris, la dels taverners i la de les putes, i no pareix que la simbiosi o compenetració fóra obstacle a les especulacions més elevades i a la més prestigiosa especulació jurídica. De manera que va ser allà, o això pareix, on van parar esment per primera vegada en el fet que l’estudi dels escrits no sagrats havia agafat tal volada que era ja una especialitat a banda i tan acreditada com la teologia, la medicina o el dret. Al llarg dels segles cristians precedents l’erudició s’havia concentrat en els textos bíblics, evangèlics, dels pares de l’església i en altres papers d’equivalent inspiració divina, amb els seus comentaris al marge, comentaris sobre els comentaris i altres variacions que omplien tota una vida docta. No molt diferent de la dedicació al text sagrat que practicaven els talmudistes o els erudits de l’alcorà, gent del llibre en definitiva, tant com els cristians. Allò que no feia ningú (i que els musulmans i els jueus van continuar sense fer) era dedicar el mateix esforç i temps a textos purament humans, no divins, a textos de simple literatura clàssica, i aconseguir que l’estudi d’aquestes lletres profanes tinguera el mateix crèdit i valor que l’estudi sagrat.

I així, més o menys, va aparèixer el nom d’*humanitats*: no per distingir-les de la “ciència”, com dissortadament fem ara, sinó per distingir-les de les *divinitats*. Hi ha coses que vénen del cel i coses que només són de la terra, paraules i textos inspirats per Déu i d’altres només per l’ànima de l’escriptor o per les muses. Supose que m’explique: els primers que es van dir expressament “humanistes” empraven el nom gairebé com un signe de dedicació professional: ells estudiaven i comentaven Virgili i Ciceró, no les epístoles de sant Pau o les obres de sant Agustí. El seu tema no era la

veritat revelada, el *filioque* i altres subtilitats trinitàries, l’aplicació dels canons o la filosofia com a serventa racional de la teologia: el seu tema era la bellesa dels llibres antics, l’elegància de la prosa llatina, les històries dels déus de l’Olimp i les faules d’Ovidi, l’esperit de Plató i la moral dels versos horacians. El seu tema podien ser també els llibres de la ciència natural antiga, no únicament els versos lírics o els discursos dels oradors romans. En tot cas, allò que volien subratllar era que ells ja no s’ocupaven de la teologia. I que el valor dels escrits que estimaven, antics i moderns, no venia de cap autor diví sinó d’uns autors únicament humans. Lletres humanes, doncs, enfront de lletres divines. En algunes universitats britàniques o nord-americanes (on, curiosament, queden més rituals i noms medievals o renaixentistes que enlloc) el que ací en diríem Facultat de Teologia es diu *Divinity School*, i els seus professors i alumnes es dediquen a les divinitats sense problemes.

El problema, el tenim els altres, els qui ens ocupem d’humanitats i que hem perdut de vista el fet que *totes* les ciències i les lletres són humanes. Jo comprenc que l’humanisme universal i clàssic ja és només un episodi de la història de la cultura europea; que un llatinista actual dedicat a la sintaxi d’Horaci no és per això més “humanista” que un arquitecte, un sociòleg o un psiquiatre, i no necessàriament més que un economista, un biòleg o un físic, titulars de les ciències d’aquest temps. Els únics que veig fora de les humanitats, què volen que els diga, són els programadors d’ordinadors, els informàtics (quin nom!) en general i altres especialistes en tècniques posthumanes, posteriors al llenguatge i al text. Però això deu ser simple ignorància meua: qui sap si també són humans, tot i que ara com ara es creuen diabòlics i divins. En tot cas, i esperant el retorn de la carrera de filosofia i lletres com a panacea particular de filòlegs analfabets, historiadors il·letrats, psicòlegs subignorants i altres exemples de desgràcia, la proposta que faig és de deixar de parlar d’humanitats, terme ambigu i perillós, com s’ha vist a San Millan de la Cogolla, i tornar a la bona i vella cultura general. Que és aquella per la qual i amb la qual els particulars poden parlar entre ells i saber de què parlen.